

Літературна критика

Лариса Горболіс

УДК 82.09:82.311.8(477)

“РАНКОВИЙ ПРИБИРАЛЬНИК” ІРЕН РОЗДОБУДЬКО – РОМАН ПРО ПОВЕРНЕННЯ В УКРАЇНУ

У статті на матеріалі роману сучасної української письменниці Ірен Роздобудько “Ранковий прибиральник” досліджено особливості оприявлення Батьківщини у світі почуттів, переживань, у життєпротіканні героя-українця на чужині; виявлено емоційно-змістову наповненість діалогу головного героя з Батьківщиною, означеною у спогадах, деталях, образах, предметах, запахово-смакових характеристиках тощо.

Ключові слова: постмодернізм, психотип, чужина, страх, національна самобутність.

Larysa Horbolis. “The Morning Housekeeper” by Iren Rozdobudko: A novel about homecoming
Based on Iren Rozdobudko's novel “The Morning Housekeeper” (2005), the article focuses on the imago of Motherland and its representations in life and feelings of Ukrainians settled outside their native country. The author singles out the emotional background of the protagonist's dialogue with his homeland imprinted in reminiscences, material details, images, objects, aromas and flavors, etc.

Key words: postmodernism, psychological type, foreign land, fear, national identity.

Вона не створює літературу, не шукає прототипів, не намагається “фотографувати” реальність, не прагне бути в контекстах – вона інтуїтивно узагальнює й дивується, коли називають конкретних людей, з якими відбувалися такі історії, як із героями її творів. Присутність цієї письменниці в літературі незаперечна. Ідеться про Ірен Роздобудько та її творчість.

Проза мисткині в постмодерній світоглядно-художній парадигмі вирізняється “акцентованим психологізмом” [1, 232] і прикметна прагненням авторки творити літературу, яка наповнювала б життя сенсом, виховувала читача, дбала про його смаки й уподобання. Очевидно, тому вона так вимоглива до своїх творів й особливо втішена, коли уважний читач виявляє підготовані нею загадки, розкодує підтекст і, можливо, відкриває не зауважене авторкою, а інколи й дещо несподіване для неї. Наявність у її творах “повітряних пасток” (за висловом Т. Денисової) унеможлиблює традиційний переказ її прозописьма (як це зазвичай усталено для творів більшості її сучасників, колег по перу), змушує читача замислитися, проаналізувати.

Роман І. Роздобудько “Ранковий прибиральник”, як зауважено в анотації до твору, – “це історія ранкового прибиральника в мальтійському готелі, на екзотичному острові в Середземному морі... Чи варто шукати химерного щастя в далеких світах, якщо втекти від себе – неможливо?.. Віртуальне кохання перетворюється для нього на довге повернення до себе” [5, 2]. До сказаного додамо: це роман про повернення на Батьківщину, про складні “подорожі душею” (Н. Герасименко) розчахнутої на дорогах життя української людини, що засвідчує й вибрана письменницею ілюстрація до роману [див.: 5, 3].

Виконане у виразно постмодерному стилі знайомство із прибиральником готелю “Плаза Джонсон континенталь” подане вже на першій сторінці твору. Розповідаючи про один із вечорів у Лос-Анджелесі, де він зустрівся зі своїм приятелем, герой-оповідач уточнює (що прикметно): “Мене, до речі, звуть Михайлом (а не Майклом. – Л. Г.)” [5, 7]. Ця суттєва конкретизація з перших сторінок роману ідентифікує героя з Україною, попри його блукання й довготривале мешкання на чужині. Ім’я дозволяє розширити горизонти дослідження внутрішнього світу, переживань героя, відкрити й досягнути грані його національної самобутності, логіку вчинків, смислонаповненість думок, а для письменниці, очевидно, слугує “механізмом” координування подій та епізодів життя героя.

Як відомо, ім’янаречення ґрунтується на глибоких культурних традиціях народу, пов’язаних із його історією, “ім’я спочатку говорить про те, хто є його носій, а вже потім що він є. *Ім’я впливає на носія*” [6, 303]. Головний герой цього роману внутрішньо усвідомлює, що ім’я *Майкл* не вповні відповідає його сутності. Наголошуючи на імені *Михайло*, він знімає щодо себе будь-яку підозру в роздвоєнні й, отже, стає відкритим для діалогу. Так із перших сторінок роману ім’я героя виконує роль важливого інформаційного коду, прихованої вісі роману, “забезпечуючи” послідовність і логіку руху-повернення українця на Батьківщину.

Ім’я виконувало в житті героя (звісно, з волі авторки: в одному з інтерв’ю вона заявила, що ніколи не поїде з України) важливу захисну функцію, сутність якої полягає в охороні героя від духовного руйнування, від агресивного й нищівного за своїм змістом вторгнення чужорідного. Обираючи ім’я своєму героєві, письменниця покладає на нього тягар відповідальності, зобов’язуючи бути носієм знайомих йому з дитинства принципів, ідеалів, норм тощо. Ім’я, стверджує С. Черепанова, “спрямовує життя особистості по відомому руслу, не дає потоку життєвих процесів протікати будь-де. Однак у цьому руслі *сама* особистість має визначити власний моральний смисл <...>. Ім’я гнучке стосовно вимог різних чинників форми: воно знаходить у собі енергію життя і переробляється відповідно до умов країни, народності, духу часу, спадковості, навіть пристосовується до самобутніх відтінків особистісних відносин” [6, 305–306]. На початку роману важко передбачити розвиток подій, проте в кінці твору цілком закономірним стає повернення героя саме до Києва (місто, що його, як відомо, охороняє архистратиг Михаїл).

Серед широкого арсеналу характеротворчих засобів головного героя помітно увиразнюються *страхи*, більшість яких породжена радянською системою, адже герой, як засвідчує твір, випробував на собі безглузду ідею усередненого індивіда, пізнав “переваги” радянського способу життя, що негативно вплинули на облаштування побуту, родинних стосунків тощо. На Батьківщині Михайло глибоко переживав свою жалюгідність від неможливості творчо реалізуватися й отримати належне поцінування своєї праці, щоб не бути приниженим і зневаженим, не втратити власної гідності. Він один із тих інтелектуалів, хто в перебудовний період та, власне, і в часи набуття Україною незалежності виявився непотрібним державі. “Національний характер, – зауважує Н. Зборовська, – зберігає в собі потужну психологічну колоніальну спадщину” [2, 495]. Як відомо, “посильну” роль у цьому процесі свого часу відіграла епоха сталінізму, яка “нанесла відчутного удару по статі, зокрема, по національній мужності, адже тоталітарна садомазохістська культура формувала національну чоловічу установку на ерогенну фемінізацію. За цих умов національний суб’єкт мав стати безвольним, слабким, творчомалоспроможним” [2, 490]. Отже, витоки Михайлових малоспроможності та інертності слід шукати в умовах радянської

системи. У Михайла залишився не знищений тривалими мандрами та іншими культурами синдром “гомо советікуса”, людини, яка жила в умовах зруйнованої української родини та “спустошених родоводів” [2, 470]. Але, попри все, він не забував бути передусім українцем. Показовий із цього погляду епізод, коли під час знайомства на запитання Еда-акули “Ви, кажуть, росіянин?” Михайло відповів:

– Ні. Я – українець. Мешкав колись у Києві.

– О! – чомусь зрадів Ед. – “Динамо”? Чорнобиль? Андре Шевченко?!

Мені стало нецікаво. Я міг би додати до цього переліку ще десяток імен і подій, але навіщо [5, 36].

Прикметне тут не лише його заперечення (“Ні. Я – українець”), а й небажання “контекстувати” себе (нехай і шляхом умовчання) в асоціативному ряді “Динамо” – Чорнобиль – Андре Шевченко, що свідчить про міру усвідомлення себе громадянином України – іншої, історично глибшої, смислово наповненої.

Страх бути приниженим, висміяним, морально чи й фізично знищеним, постійно потерпати від внутрішнього дискомфорту та зовнішньої невлаштованості – одна із причин утечі героя з Батьківщини, хоча принагідно Михайло зауважує: “...Усе (виїзд за кордон. – Л.Г.) трапилось поза моєю волею” [5, 10]. Михайло знайшов прихисток у чужих землях, але продовжував бути незахищеним, відчував себе “загубленою дитиною”, “гнаним псом” тощо. У творі відображена досить виразна різновекторність страху героя. Михайло перебуває у щільному кільці страху. Прикметно, що знайомство з героєм, а також зі світом його ідей, поглядів та й минулим у цілому розпочинається з показової для концепції героя констатації: “Я до безуму боюся втратити роботу. З цією думкою я прокидаюся щодня о п’ятій годині ранку” [5, 5]. Михайло боїться втратити “останній шанс вижити” [5, 6], він живе в постійній тривозі *не-ви-жити, не-жити*. Як видається, і згадане вище уточнення героєм свого імені доречно також потрактовувати як *страх забути ім’я*, тобто послабити охоронний модус імені, ширше – втратити національну ідентичність. Страх забути своє ім’я посилюється страхом забути своє обличчя: “Мені необхідно час від часу дивитись у дзеркало, інакше зовсім забуду, з ким маю справу” [5, 9].

До постійних побоювань Михайла додається втома від чужої мови, бутафорного світу. Від часу від’їзду з України його життя розділилося на ТАМ і ТУТ: “І все-таки прибирати в готелі ТУТ краще, ніж підмітати підворітні ТАМ” [5, 18]. Прийом інакомовлення, уперше заявлений у мовній партії головного героя стосовно місцеперебування, – це спосіб себе-маскування, свого минулого й теперішнього, свідчення невизначеності, хисткості його внутрішнього світу. За ТАМ і ТУТ Михайло ніби ховає свою сутність.

З досі поданих характеристик може скластися непривабливий образ чоловіка з комплексом меншовартості, боягуза, невдахи. Проте герой не зневажає себе (як, до речі, не плямує його й письменниця), він досить стримано розповідає про своє минуле й теперішнє, а про окремі епізоди злиденного життя в Україні згадує з гумором. Перебуваючи на чужині, Михайло жодного разу не відгукнувся про Україну негативно. Чи не типово це для українського емігранта? Як зауважує В.Мороз, донька емігрантів, “українська людина носить в собі немало гніву до руйнуючих елементів в середині нації, але сама Україна завжди стоїть над гнівом, над критикою як недоторканна святиня” [4, 124]. І додає: “Покоління моїх батьків (40-і рр. ХХ ст. – Л. Г.) втекло з України, бо так змусила їх ситуація, і напевно до кінця життя будуть ненавидіти те, що вигнало їх з рідної землі. Але вони завжди чітко відрізняли ситуацію в Україні від самої України. Вони могли не раз нам (своїм дітям. – Л. Г.) говорити, що “на Україні погано”, але ні разу ми від них не чули, що “Україна погана” [4, 124].

Герой І. Роздобудько характеризується саме таким ставленням до України. Він не ганьбить край, де народився й виріс, добре знає її історію, культуру; він утаємничено носить її з собою: “Якщо мій дім де-небудь існує, він – усередині мене” [5, 25]. Україна захована в його серці до якихось, очевидно, *кращих* часів, до моменту потужної активізації пам’яті, а його забетонованість – своєрідне протистояння глобалізації і чи не єдино можливий у тих умовах спосіб не впустити в себе руйнівних та дисгармонійних потоків.

Перебуваючи в різних країнах, Михайло не забував Україну, вона являлася йому в запахах, образах, речах і з особливою силою активізувалася з появою мешканки в 713 номері готелю “Плаза Джонсон континенталь”, де він прибирав. Саме з цього моменту його єство поступово – і щоразу потужніше – почало опонувати чужому світові такими, здавалося, буденними речами, як зелена цибуля, огірочки, картопля, петрушка на пікніку із приятелями, і “коректувати” події свого життя ароматом бузку. Віддаль, що роз’єднувала його з Батьківщиною, і тривалість перебування на чужині не зітерли досвіду набутих вражень, навпаки – активізували його “утаємниченість переживань у рідну культуру” [3, 13], сприяли перегляду життєвих позицій, продуктивності взаємодії символів, речей, значень, об’єктів. Саме на чужині Михайло відкрив для себе досі невидиму суть рідних йому речей, нове у призабутому, невідоме в добре знаному. Його схрони пам’яті, індивідуальний психічний досвід актуалізували в його житті певні речі, запахи, деталі, які допомогли пригадати Україну, розпочати “впізнавати” себе, розгерметизувувати своє “забетоноване” єство, пригадати свою українськість, відчувати “тремтіння”, “дріж чекання”, “легке поколювання” від передчуття зустрічі із близьким і знайомим, колись пережитим. Збагнути, що “кам’яний острів... став тісний”, “пейзаж раптом... затяжкий” [5, 73], а життя штучне.

Михайло – українець, який носив Україну в собі, тому й був не такий, як усі, – особливий, незвичайний, як зауважували його мальтійські приятелі Ед і Марія. Незвичайність головного героя твору заглиблена в українську культуру, історію, що їх він добре знав. Минуле народу оприявнюється в його житті за допомогою образів запорожців на барельєфах мальтійських церков, відбивається в архітектурних формах Вашингтона, “які дуже нагадували будівлі часів сталінізму” [5, 20], відгукується спогадами старенької місіс О’Тулл, котра 1942 р. познайомилася з українським хлопцем Петром, закохалася, проте змушена була з ним розлучитися, позаяк “він був... одержимим. Він би тут умер від туги” [5, 77].

Для осмислення складного світу переживань героя-українця показова його розмова з місіс О’Тулл, коли на запитання “Не хочеться повернутися?” Михайло відповів коротко: “Ні” [див.: 5, 77]. Лаконічне, без будь-яких пояснень заперечення – це радше один зі способів сховати власне Я від подразнень-розпитувань про Батьківщину, сховати свої притлумлені часом переживання.

Проте випадок з одним із мешканців готелю, лайка та образи зухвальця стали несподіваним поштовхом для початку “розбетонування” героя: “В мені зненацька вибухнула “національна гідність” <...> я відчув, як у мені розпростується й вібує пружина <...>. Я зрозумів, у чому справа: з першого дня робота й саме моє становище здавалися мені принизливими. І поведивсь я самопринизливо. До того моменту, поки мене не зачепили. Отже, з *подивом* (тут і далі курсив мій. – Л. Г.) подумав я, проблема була в мені самому: *я вигидає собі маску* й намагався відповідати її скорботному застиглому виразові. Але як раптово мені вдалося її скинути” [5, 80-81]. Відтепер Михайло ніби побачив себе збоку, зробив крок до себе. Його почуття гідності посилюється позитивними думками про незнайомку, котра, як він переконаний, приїхала

ЗВІДТІЛЯ. Удруге задіяний у мовній партії героя прийом інакомовлення засвідчує складний і до того ж для всіх закритий світ переживань Михайла, його неготовність водномити зустріти зливу пов'язаних із Батьківщиною спогадів, переживань. Це психологічно виправданий спосіб пригадування Батьківщини поступово, стримано, без емоційних надривів, осмислено через образи, епізоди, запахи, речі тощо.

Віртуальні зустрічі Михайла з незнайомкою із 713 номера мають ознаки гри (за Л. Вітгенштайном, це рівновага, відокремленість, непевність, непродуктивність, наявність правил тощо), сутність якої полягає у щемливому пригадуванні минулого, Батьківщини, у тремтливому перечитуванні вже раніше знайомого, писаного рідною кирилицею тексту Ремарка "Три товариші". Для нього це, можливо, і не вповні ще осмислений початок повернення в Україну, нове відкриття для себе вже відомого. Ось відчуття від першого відвідування 713 номера: "...Ніби хтось устроїв залізну палю в моє забетоноване нутро й намагається розколупати цей моноліт" [5, 28]. Так активізується робота душі й розуму Михайла, так з'являються перші паростки його надії відродитися. Для нього відвідини 713 номера – це складний (радісний і водночас болючий) процес пригадування себе, занурення у схрони своєї пам'яті. Віртуальні зустрічі з незнайомкою увиразнюють логіку вчинків і дій Михайла. Культура спілкування цих двох українців вишукано романтична, стримана й відповідає комунікативним нормам української звичаєвості. Гра героїв набирає обертів, на чужині вони *спів-створять* знайомий до щему лише їм простір, що засвідчують, наприклад, запросини до столу зі шпротами і шматком хліба, кораблики з обгортки від цукерок "Барбарис" тощо. Так *знайома незнайомка* експериментує з почуттями Михайла, провокує його на ностальгійні зрушення. Через посередництво буденних і, здавалося б, нічим не прикметних речей (як-то: тюбик зубної пасти, перечавлений у талії, зелений гребінець, що зворушив до сліз, білі шкарпетки, які здійняли бурю розчулення) Михайло потрапив у логічні зв'язки з речами, що допомогли йому наблизитися до пізнання себе, смислу життя, які спровокували його душевні хвилювання, розтривожили зумисне приспані героєм почуття. У подієвому корпусі життя героя кожне його наступне відвідання 713 номера у психоемоційному плані було результативним. Так, після двох відвідин кімнати "незнайомка з готелю мимоволі навіяла спогади і тривогу" [5, 44], після третіх – йому вже "доконче захотілося довідатися про його мешканку трохи більше" [5, 44] тощо. Із кожним днем її особа зацікавлювала Михайла дедалі більше: "Я зрозумів, що хочу читати саме ЦЮ (привезену нею ЗВІДТІЛЯ. – Л. Г.) книгу і саме ТУТ..." [5, 45]. ТУТ, тобто в самотужки створеному просторі з нагадуванням Батьківщини. Перебуваючи в номері втретє, він хоче "сповістити про себе" [5, 45]. Ці відвідини за звичаєвими нормами українців нагадують залицяння: він розгладив долонею шкарпетки й поклав у шафу, помив і наваксував взуття, хоча це не належало до його обов'язків, і залишив книжку відкритою, як і минулого разу, запрошуючи до продовження спілкування. Далі в цих віртуальних стосунках з'являються ревності, що виявляються у скручених у вузол рушниках; а потім – хаос у душі героя, тривога, неспокій через дисгармонію у стосунках і відсутність страху бути звільненим через неприйнятну для прибиральника поведінку.

Щодня інтерес Михайла до незнайомки посилювався, він ловив себе на думці, "чи не кохає її". Коли він учетверте відвідав 713 номер, йому раптом здалося, що відкриває домашні двері. Так поступово Михайло приходить до думки про дім, про кохану жінку, про Батьківщину. Для Михайла зустріч (нехай і віртуальна) з незнайомкою – це своєрідний поштовх, що визначив вектор його руху-повернення в Україну, це "гачок, щоб зачепитися" [5, 104]

за Батьківщину, дозволити собі поновити спогади про ріднокрай, близьке й дороге, це вихід зі світу, що так і не став для нього своїм, бо Мальта, як зауважила приятелька Марія, не підходить для нього. Роздуми, навіювання Батьківщини спрямовують героя на пошук знайомої незнайомки (землячки – тепер у цьому він твердо переконаний) серед туристів, намагається її *впізнати* серед натовпу, замислитися над сутністю свого життя, констатувати, що “захворів на невідому хворобу” [5, 106], усвідомити: “Вона змогла однією своєю присутністю тут підірвати мене зсередини, роз’ятрити все те, що я так ретельно бетонував усі ці роки” [5, 111].

Після сьомих-восьмих відвідин 713 номера Михайло твердо вирішив познайомитися з невідомою; він мріє, як закличе її на сніданок, поведе до храму Табіну й там виголосить слова імпрізованої молитви: “Пресвята Діво, якщо ти захочеш мене почути, зроби так, щоб я більше нічого не втрачав!” [5, 123]. Зауважмо: так уперше Михайло відкрито зізнається – і найперше собі! – у втраті Батьківщини. Уже в усвідомленому русі-поверненні в Україну логічним є апелювання до рідного слова. У цьому контексті цілком закономірне озвучене українською мовою його звертання до випадкової жінки допомоги їй із валізою: “Що сталося? – запитала дама англійською, а потім звернулася до когось із своїх мовою, мені не зрозумілою. Я збагнув, що вимовив фразу своєю рідною мовою, яку ніхто тут не міг знати...” [5, 126]. Цей мікроепізод показовий, позаяк виголошення Михайлом пропозиції рідною мовою – це промовляння сутності українця, прохання його почути, бажання посісти власне місце в цьому світі (додамо: з рідною мовою), заявити свою справжність.

Символічним кодом-перепусткою до Батьківщини-України стали для Михайла записані на останній сторінці залишеної в 713 номері книжки Ремарка “Три товариші” сім цифр. Схрони пам’яті спрацювали – і він розкодував набір цифр: “Помилки бути не могло! Це номер мого рідного міста. І Вона знала, що я згадаю <...> Але раптом я зрозумів іще одне: вона давала мені шанс бути справжнім чоловіком – самому прийняти рішення і виконати його. І це рішення не повинно залежати ні від кого” [5, 129]. Михайло наважується повернутися на Батьківщину. Напередодні свого від’їзду спав спокійно; це був сон, “яким спить людина після чесного трудового дня, коли совість її спокійна й чиста, а наступний день буде сповнений сенсу. Я спав і вперше не боявся проспати” [5, 130]. Страх не-ви-жити без роботи зник – Михайло повертається в Україну, щоб жити, працювати, кохати, мати дім і родину. “Я повертаюсь... Я хочу підняти телефонну слухавку і набрати сім цифр” [5, 130], – так завершує свій роман І. Роздобудько, покладаючись на інтереси читача в логічному фіналі історії про повернення українця на Батьківщину.

Головний герой твору внутрішньо чинив потужний опір асиміляційним процесам – і найперше своїми думками, які також (за М. Бахтіним) є формами вчинку. Думки, спогади Михайла про Україну були тим охоронним модусом, що захищав його українську самотність. Активність героя, робота його душі й серця, спромога заховати своє в собі не дають підстав зарахувати Михайла до образів І. Роздобудько, які, на думку Н. Герасименко, “не воюють із реальним світом, вони весь час тікають від нього – у намальовані двері, на Мальту, в гори, на море, в себе. Вони монологічні й цілісні” [1, 235]. По-перше, герой, який тікає від світу, не воює, вочевидь, не може бути цілісним, позаяк у такий спосіб зникає можливість бути зі світом. По-друге, Михайло з “Ранкового прибиральника” – змагальник за самоствердження, шукач шляхів гармонізації людини й суспільства. А це, додамо, підоснови його цілісності. По-третє, герой, який тікає від світу, не повернувся б в Україну, а продовжував би тікати від неї (а згодом утік би і з Мальти).

Важко погодитись і з тезою Н. Герасименко про твори І. Роздобудько як про явище, “не пов’язане із жодною з існуючих моралей” [1, 229]. Звісно, не існує абсолютних основ, якими могла би послуговуватися сучасна людина (Михайло – наш сучасник), як, власне, незаперечна й думка про шалений темп життя, який уносить корективи в ділянку етики. Але мораль певної епохи (періоду) обов’язково дотична до традиційних моральних норм, речником яких у романі І. Роздобудько “Ранковий прибиральник” виступає головний герой, котрий, попри віддаленість від України, насправду не був відмежований від століттями складених моральних цінностей свого народу; його погляди на життя виразно тяжіють до традиційних, що, як відомо, в українців не догматичні. Михайло мав почуття гідності, вірив у взаємне кохання, він порядна, чесна, відповідальна, із загостреним почуттям справедливості людина. Саме моральні цінності допомогли йому вижити на чужині, не зламатися духовно.

“Ранковий прибиральник” І. Роздобудько – це роман про буття людини у просторі інших культур, про вартості національної культури, духовність родинного середовища, збереження національної пам’яті, про корпус тих духовних набутків, що живлять ество українця на чужині, оберігають його національну самобутність. Це роман про те, як *носити Україну в собі*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько // *Роздобудько І. Переформулювання*. – К.: Нора-Друк, 2007. – С. 231–238.
2. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.
3. Кісь Р. Глобальне – національне – локальне (соціальна антропологія культурного простору). – Львів: Літопис, 2005. – 300 с.
4. Мороз В. Дещо про феномен українства // *Всесвіт*. – 1991. – № 11. – С. 122–128.
5. Роздобудько І. Він: Ранковий прибиральник. Вона: Шості двері: Романи. – Вид. 2. – К.: Нора-Друк, 2007. – 312 с.
6. Черепанова С. Філософія родознавства. – К.: Тов-во “Знання”, КОО, 2008. – 460 с.

Отримано 4 жовтня 2010 р.

м. Суми

Валентина Соболев

УДК 821.161.2-31.09

ЗЕЛЕНА МАГІЯ МАНДРІВКИ

Латинське “*homo viator*”, яке сьогодні перекладаємо як *мандрівник*, *подорожній*, у далекому середньовіччі було символом людської долі.

Нова повість “Де мій брат?” відомої письменниці, редакторки журналу “РІЧ” Надії Мориквас бачиться болючим одкровенням високого звучання – про долю *homo viator*, хоча, властиво, усі ми в цьому світі подорожні, а на цій планеті – короткочасні гості. Оповідь-сповідь нового твору б’є від серця в серце високою хвилею тривоги, болю, зневіри і – насамкінець – воскреслої віри у власні сили, у ніким не зневажену свободу і просто в даровану Богом радість бути в цьому світі, бачити його не лише із власного “райського куточка” – із вікна на Левандівці, а й із перспективи славетної гори Еріче, на якій іще у XII столітті до нашої ери запалювали маяк жриці храму красуні Афродіти...

Але одна справа знати це теоретично, інша – досягнути з автопсії культ Афродіти Еріцинської (від назви гори Еріче!), який чи не разом із храмом був “перенесений до Риму й ототожнений з тамтешньою Венерою, котра первісно